

УВОД

Предмет проучавања науке о међународним односима најчешће обухвата природу и елементе моћи држава и других актера у међународним односима, равнотежу, снага, колективну безбједност, вођење и систем одлучивања у спољној политици, чиниоце који дјелују на основна кретања у међународним односима, а у циљу заштите универзалних и заједничких вриједности, стабилности у међународној заједници и за заштиту безбједности њених чланица. Постизање и очување мира, опстанак човјечанства, неотуђива људска права представљају основне вриједности интересе и циљеве међународне заједнице, због којих је у пракси дошло до стварања међународних организација колективне безбједности које се заснивају на вишестраним сложеним документима којима се обавезују све државе чланице међу којима је, услед међудејства, могуће угрожавање безбједности, у свјетским или регионалним оквирима.

Прва од тих организација била је **Друштво народа**, основана од побједника одмах после Првог свјетског рата, као саставни дио мировног рјешења. Пакт Друштва народа обавезивао је све чланице Друштва да поштују и одрже територијалну цјеловитост и постојећу политичку независност свих чланица против сваког спољног напада. Пакт је подразумјевао да сваки рат, без обзира да ли погађа неку од чланица, тиче се цијелог Друштва које је дужно да предузме мјере ради заштите мира. У случају да чланица прибјегне рату, сматрало се да је напала све друге чланице, које би одмах имале да предузму против ње мјере економске и дипломатске природе, као и да се према препорукама Савјете друштва усвоје обим, врста и начин примјене војних санкција, које међутим нису биле обавезујуће за државе чланице, већ су имале облик препоруке. Право на рат остало је врхунско средство за постизање правде, чега су се тек 1928 године Бријан – Келоговим пактом потписнице одрекле као средства у спољној политици. Међутим, Друштво народа у пракси није постало универзално. Тако је моћна Њемачка у овој организацији провела веома кратко вријеме, док је СССР примљен у чланство тек пред распад Друштва, а САД чији је предсједник био најзаслужнији за стварање Друштва никада није био у чланству, јер је амерички Сенат одбио да ратификује Пакт.

Друштво народа је било немоћно да се одупре агресивној политици Њемачке, Јапана и Италије, ништа није предузело да осујети експанзију нацистичке Њемачке и тако беспомоћно је дочекало Други свјетски рат у коме се и угасило.

Друга, и данас постојећа, организација колективне безбједности **Организација уједињених нација** створена је на основу искуства Друштва народа ради постизања универзалних вриједности и одбране међународних и националних безбједности после Другог Свјетског рата ¹. Чланице се безусловно одричу пријетње силом и употребе силе против територијалне цјеловитости и политичке независности сваке државе. У случају кршења ове обавезе Савјет безбједности може наложити чланицама примјену санкција нпр. прекид економских, саобраћајних и дипломатских веза, али такође може се одлучити и за употребу силе коју би примјењивале оружане снаге чланица УН. УН су тако устројене да дјелују превентивно ради очувања мира, што укључује и прилагођавање насталих промјенама у развоју друштва, па чак и задирање у области за које се раније сматрало да су у искључивој надлежности држава. Поред Генералне скупштине и Савјета безбједности (што представља пандан Скупштини и Савјету Друштва народа) ОУН има и друге главне органе – Економски и социјални савјет, Међународни суд правде, Старатељски савјет и Секретаријат, као и низ специјализованих установа у оквиру система УН².

Период који је обиљежио међународне односе у другој половини XX вијека назива се хладни рат. Као резултат темељних разлика између два супротстављена блока наступио је период неизвјесности у коме је постојала стална опасност од избијања оружаног конфликта на регионалном, чак и на свјетском нивоу.

Варшавски пакт и НАТО, два супростављена савеза, су основну сврху свог постојања видјеле у колективној самоодбрани, а њихово схватање и практиковање безбједности заснивало се на расположивим војним ефектима.

¹ Потписивање и ратификација Повеље УН 24. окобра 1945. године у Сан Франциску.

² Секретаријат опслужује органе УН и спроводи програме и политику коју они утврде. На његовом челу је генерални секретар, кога именује Генерална скупштина на препоруку Савјета безбједности.